

A budapesti központi iskolai növénykert

A gyakorlati ismereteket szolgáltató kertek és faiskolák tekinthetők a díszkertek mellett a legkorábban létrejött iskolai szabadtereknek. Az 1868 előtti iskolák egy része – bentlakásos, lakóhelyként is működő intézményben – önellátásra is törekedett, mindemellett a mezőgazdasági ismeretek elsajátítása fontos ügy volt az oktatásban.

A haszonkertek létesítését az 1868. évi 38. tc. kodifikálta, ugyanis a népiskolákban kötelezővé tette a „gyakorlati útmutatások a mezei gazdaság és kertészet köréből” nevű tantárgyat,¹ s ehhez legalább 2 holdnyi (11510 m²) kertté alakítható terület átadására kötelezte az iskolafenntartó községeket.² Az utasításnak elsősorban csak a vidéki iskolák tudtak maximálisan megfelelni, a fővárosban egy-két külvárosi iskola (pl. Angol utca, Gyáli út) hozott létre csak nagyobb léptékű kerteket. De a nagyvárosi élet nem is kívánta meg a tanulók mezőgazdasági oktatását oly mértékben, mint a vidéki iskolák esetén.

A létrejött fővárosi iskolakertek ezért sokkal inkább álltak a különböző oktatott tantárgyak szolgálatában, mintsem hogy agrotechnikai ismeretekkel lássák el a tanulókat. Ilyen volt többek között a Természettan/Természetrájk oktatása, amely során egyre nagyobb hangsúlyt fektettek arra, hogy a tanulókkal ne képek és rajzok, hanem valós élőlények segítségével ismertessék meg a növény- és állatvilágot. A Magyar Pedagógia hasábjain 1902-ben már hangsúlyozták, hogy a természetet a képek helyett az iskolaudvarokban, iskolakertekben és kirándulásokkal kell megismerni,³ Bárczy István pedig 1904-ben már körlevélben szólította fel erre az iskolákat.⁴ Azokban az iskolákban, amelyekben volt elég tér a szintén létesítendő tornapálya mellett kertek kialakítására is, kisebb növénygyűjteményeket, illetve gyakorlókerteket is létrehozta.

Az oktatási igényeket kielégítő kertek és faiskolák leginkább két célt szolgáltak a városokban: a már említett biológia vagy természetrajz tárgy tananyagában szereplő növények testközelből történő megismerését, valamint – kivált a szép természettel és virágdíszrel rendelkező növények – megörökíthető mintaanyagot a rajz órák számára. Mivel a főváros

¹ 1868. évi 38. tc., 55. §.

² HAVAS 1996, p. 63.

³ MAGYAR PEDAGÓGIA 1902, p. 130.

⁴ BUDAPESTI HÍRLAP 1904/267, p. 9.

egységes tananyaggal rendelkezett, így azon iskolákat is el kellett látni növényekkel, amelyeknél nem jutott hely a kertek berendezésére.

Ezt a célt igyekezett megoldani a kis-zuglói Angol utcában 1912-ben létesített központi iskolai növénykert, ahol a teljes főváros számára termesztettek növényeket. A központi növénykert kialakítója és vezetője Varga Márton kertész, a később a növénykert mellett létesített kertészképző iskola alapítója volt. Varga Márton az Angol utca mellett fekvő területet több egységre felosztva tervezte meg, egységenként az iskolai tananyag szerint felosztott különböző típusú növényeket telepítve. Az egyes részeket gyümölcsfákkal és dísnövényekkel létrehozott szegéllyel keretezte. A kert közepére továbbá több üvegházát telepített. A kifejezetten termesztést szolgáló kertben díszkert kialakítására csekély lehetőség kínálkozott, mindössze a kertészlak körüli kis területegység vált díszesebbé a század elejére jellemző kiültetésben.⁵

Varga Márton az 1912-ben készített kiültetésről kiadványt is készített, amelyben a gondosan megtervezett kert minden táblájának növényét feltüntette.⁶ Ezek alapján megállapíthatóak a fő oktatási elemek, amelyekben növényeket is használtak. Varga felosztása alapján a következő egységek szerepeltek a kertben: *rajz- és festéstanítás céljára* használt növények (évelők, egynyáriak), festőnövények, illatszer növények; *konyhakerti növények*: ehető magvúak, zöldségfélék, fűszernövények, fű- és gabonafélék, rostos növények, mocsári- és vízinövények, orvosi növények, gyűjtemény növények, mérges növények, vegyes növények, szőlő, gyümölcsfák, díszfák. Rendelkezésre áll továbbá egy 1913-as kimutatás is a természetrajz és rajz oktatásához szállított növényekről.⁷

Az 1912-es kiültetési jegyzékből megállapítható, hogy a külön nem részletezett fás szárú növényeken (gyümölcsfák, díszfák) kívül 141 féle lágyszárú növény került kiültetésre a fent említett kategóriákban. A különböző haszonnövények mellett számos, ma dísnövényként felhasznált évelő és egynyári is szerepelt a listában, elsősorban olyan növények, amelyek vidéki házikertekben is megtalálhatók voltak, pl. különféle *Aster* fajok, *Tagetes*, *Tulipa*, *Gaillardia*, *Calendula*, *Primula* stb. Fontos kiemelni, hogy mivel a növénykertben termelt növények mind oktatási célokat szolgáltak, ezért olyan mérgező növényekkel is találkozunk, amelyeket a jelenlegi kertépítészeti szakma kifejezetten ellenez: *Digitalis purpurea*, *Papaver somniferum*, *Conium maculatum*, *Euphorbia Cyperissias*,

⁵ [VARGA] 1912

⁶ [VARGA] 1912

⁷ A KERT 1915/11, p. 332.

Solanum nigrum, *Datura stramonium*, *Nicotiana tabacum*.⁸ A központi növénykertből felhasznált növények ugyanakkor az iskola típusa – vélhetően az oktatás tananyaga – szerint is változóak voltak. Elemi iskolákba például nem szállítottak varjúhájat, kerti paréjt, de szegfűt, verbénát és vaníliát sem.⁹

A központi iskolai növénykert 1912-ben termesztett növényeinek listája a kertben található növénytáblák szerinti beosztásban az alábbi táblázatban látható:¹⁰

I. tábla	évelők (rajztanítás céljaira)	
Pompás nőszirm	<i>Iris germanica</i>	
Búzavirág	<i>Centaurea Cyanus</i>	
Virginiai tradeskancia	<i>Tradescantia virginiana</i>	
Aranyvirág	<i>Chrysanthemum indicum</i>	
Gyűszűvirág	<i>Digitalis purpurea</i>	
Szegélyágy		
magas törzsű körtefasor		
magas törzsű rózsza		
nyári ciprus	<i>Kochia</i>	
II. tábla	konyhakerti növények (ehető magvúak)	
bab	<i>Phaseolus vulgaris</i>	
borsó	<i>Pisum sativum</i>	
lencse	<i>Ervum Lens</i>	
szegélyágy/1		
magas törzsű körtefasor		
magas törzsű rózsza		
nyári ciprus	<i>Kochia</i>	
szegélyágy/2		
alacsony törzsű őszibarack		
szamóca	<i>Fragaria vesca</i>	
III. tábla	konyhakerti növények (zöldségművek)	
rebarbara	<i>Rheum officinale</i>	
főzelék káposzta	<i>Brassica oleracea</i>	
karalábé	<i>Brassica gongyloides</i>	<i>köztes termények</i>

⁸ Ennek oka egyszerűen abban keresendő, hogy míg a vizsgált korszak idején e növényeket kifejezetten mérgező tulajdonságaik megismertetése céljából használták, és a gyermekek vélhetően tanári felügyelet mellett vizsgálták, addig a mai kertépítészeti növénykiültetési javaslatok a növényeket már elsősorban mint kertépítészeti anyagot értelmezik. Ha ugyanis e növények a kert részeként kerülnek kiültetésre, a tanári felügyelet nélküli gyermekek számára könnyen bajt okozhatnak, ezért nem javasolt manapság alkalmazásuk sem az óvodákban, sem az iskolákban. Az iskolákba javasolt és nem javasolt, mérgező növények listáját ld. SCHMIDT 2003, pp. 186-190.

⁹ A KERT 1915/11, p. 332.

¹⁰ [VARGA] 1912. A táblázatban a növények Varga Márton leírása alapján, a korabeli latin megnevezésekkel szerepelnek.

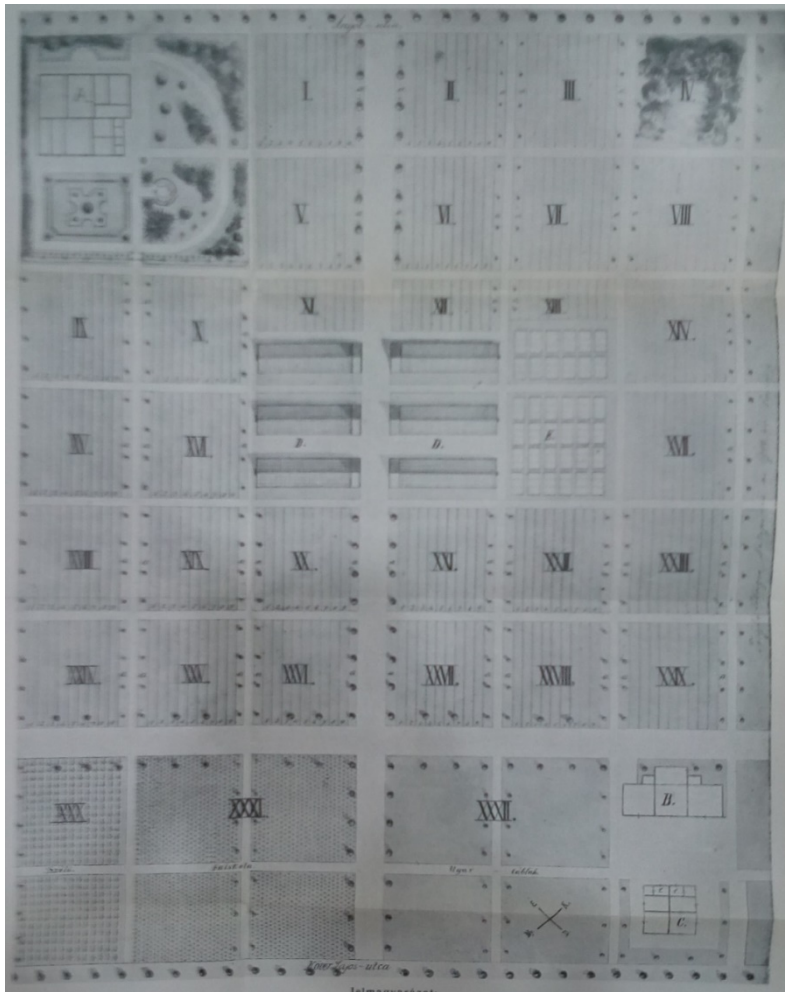
saláta	<i>Lactuca sativa</i>	
kelkáposzta	<i>Brassica crispa</i>	
virágkel	<i>Brassica botrytis</i>	
szegélyágy		
alacsony törzsű őszibarack		
szamóca	<i>Fragaria vesca</i>	
IV. tábla	Mocsári és vízínövények	
boglárka	<i>Ranunculus acer</i>	
mocsári gólyahír	<i>Caltha palustris</i>	
gyékény	<i>Typha latifolia</i>	
nád	<i>Phragmites communis</i>	
mocsári nefelejts	<i>Myosotis palustris</i>	
parti sás	<i>Carex riparia</i>	
káka	<i>Scirpus lacustris</i>	
fehér tündérrózsa	<i>Nymphaea alba</i>	
sárga vízitök	<i>Nuphar luteum</i>	
V. tábla	évelők (rajztanítás céljaira)	
szarkaláb	<i>Delphinium chinensis</i>	
harangláb	<i>Aquilegia vulgaris</i>	
mécsvirág	<i>Lichnis chalconica</i>	
őszirózsa	<i>Aster grandiflorus</i>	
	<i>Aster perennis</i> fajták	
aranyvirág	<i>Chrysanthemum maximum</i> / <i>Leucanthemum maximum</i>	
szegélyágy		
magas törzsű körte		
magas és alacsony törzsű rózsa		
VI. tábla	évelők (rajztanítás céljaira)	
aranyvirág	<i>Chrysanthemum indicum</i>	
szegfű	<i>Dianthus caryophyllus</i>	
rudbékia	<i>Rudbeckia Fulgida</i>	
ikrapik	<i>Arabis alpina</i>	
szegélyágy/1		
magas törzsű körte		
magas és alacsony törzsű rózsa		
szegélyágy/2		
őszibarack		
szamóca		
VII. tábla	konyhakerti növények (zöldségművek)	
paprika	<i>Capsicum annuum</i>	
káposzta	<i>Brassica oleracea</i>	
karalábé	<i>Brassica gongyloides</i>	<i>köztes termények</i>

saláta	<i>Lactuca sativa</i>	
szegélyágy		
őszibarack		
szamóca		
VIII. tábla	konyhakerti növények	
paradicsom	<i>Solanum Lycopersicum</i>	
saláta	<i>Lactuca sativa</i>	köztes termények
zeller	<i>Apium graveolens</i>	
IX. tábla	egynyári virágok (rajz- és festésoktatás céljaira)	
őszirózsa	<i>Aster chinensis</i>	
verbéna	<i>Verbena hybrida</i>	
dákoska	<i>Gladiolus fajták</i>	
szegélyágy		
gyöngyike	<i>Dahlia</i>	
büdöske	<i>Tagetes</i>	
X. tábla	évelők és egynyáriak (rajztanítás céljaira)	
büdöske	<i>Tagetes erecta</i>	
méhpilis	<i>Mirabilis Jalapa</i>	
sikkantyú	<i>Scabiosa purpurea</i>	
körömvirág	<i>Calendula officinalis</i>	
gaillardia	<i>Gaillardia picta</i>	
bájarc	<i>Calliopsis bicolor</i>	
tulipán	<i>Tulipa Gesneriana</i>	
kankalin	<i>Primula officinalis</i>	
kökörcsin	<i>Anemona pulsatilla</i>	
	<i>Pulsatilla vulgaris</i>	
szegélyágy/1		
gyöngyike	<i>Dahlia</i>	
büdöske	<i>Tagetes</i>	
szegélyágy/2		
alacsony törzsű körte		
XI-XII. tábla	évelők (rajztanítás céljaira)	
szegfű	<i>Dianthus caryophyllus</i>	
szegélyágy		
magas és alacsony törzsű rózsák		
XIII. tábla	magágyak és uborka. Cucumis sativus	
XIV. tábla	konyhakerti növények	
paradicsom		
szegélynövény		
sóska	<i>Rumex acetosa</i>	
laboda	<i>Spinacia oleracea</i>	
XV. tábla	egynyáriak (rajztanítás céljaira)	
őszirózsa	<i>Aster chinensis</i>	

muskátlí	<i>Pelargonium sonale</i>	
rézvirág	<i>Zinnia elegans</i>	
lángvirág	<i>Phlox Drumondii</i>	
szegélyágy		
györgyike	<i>Dahlia variabilis</i>	
XVI. tábla	egynyáriak (rajztanítás céljaira)	
őszirózsa	<i>Aster chinensis</i>	
mályva	<i>Althea rosea</i>	
szegélyágy/1		
györgyike	<i>Dahlia variabilis</i>	
szegélyágy/2		
törpe körte fasor		
XVII. tábla	konyhakerti növények	
vöröshagyma	<i>Allium cepa</i>	
póréhagyma	<i>Allium porum</i>	
csöveshagyma (téli)	<i>Allium fistulosum</i>	
fokhagyma	<i>Allium sativum</i>	
metélőhagyma	<i>Allium schoenoprosom</i>	
szegélyágy		
őszibarack		
szamóca		
XVIII. tábla	festőnövények	
festő csülleng	<i>Isatis tinctoria</i>	
festő rekettje	<i>Genista tinctoria</i>	
festő buzér	<i>Rubia tinctoria</i>	
fekete mályva	<i>Althea rosea nigra</i>	
festő pipitér	<i>Anthemis tinctoria</i>	
sárga rezeda	<i>Reseda luteola</i>	
indigo cserje	<i>Indigofera tinctoria</i>	
orvosi atracél	<i>Anchussa officinalis</i>	
szegélyágy		
alacsony törzsű körte		
XIX. tábla	illatszer növények	
pompás szegfű	<i>Dianthus caryophyllus</i>	
vanília	<i>Helyotropium peruvianum</i>	
szagos levendula	<i>Lavandula spica</i>	
tubarózsa	<i>Polyanthes tuberosum</i>	
rezeda	<i>Reseda odorata</i>	
illatos rozsmaring	<i>Rosmarinus officinalis</i>	
illatos ibolya	<i>Viola odorata</i>	
jácint	<i>Hyacinthus orientalis</i>	
szegélyágy		
bokoralakú rózsák		
alacsony törzsű körte		
XX. tábla	fűszernövények	
borsos menta	<i>Mentha piperita</i>	
zamatos turbolya	<i>Anthriscus Cerefolium</i>	
erős kömény	<i>Carum carvi</i>	

édes kömény	<i>Foeniculum vulgare</i>	
kapor	<i>Anethum graveolens</i>	
bazsalikom	<i>Basilicum vulgare</i>	
kerti borrago	<i>Borrago officinalis</i>	
kakukkfű	<i>Thymus vulgaris</i>	
szegélyágy		
tárkonyüröm	<i>Artemisia Dracunculus</i>	
XXI. tábla	orvosi növények	
ricinus	<i>Ricinus communis</i>	
méhfü	<i>Melissa officinalis</i>	
orvosi székfű	<i>Matricaria Chamomilla</i>	
bolondító beléndek	<i>Hyoscyamus niger</i>	
maszlagos redőszírom	<i>Datura stramonium</i>	
keskenylevelű útifű	<i>Plantago lanceolata</i>	
fekete üröm	<i>Artemisia vulgaris</i>	
orvosi zsálya	<i>Salvia officinalis</i>	
szappanfű	<i>Saponaria officinalis</i>	
szegélyágy		
fehér üröm	<i>Artemisia Absinthium</i>	
XXII. tábla	gyűjtemény növények	
spárga	<i>Asparagus officinalis</i>	
csengettyűke	<i>Campanula fajták</i>	
évelő őszirózsa	<i>Aster perennis</i>	
pompás nőszírom	<i>Iris fajták</i>	
XXIII. tábla	konyhakerti növények	
céklarépa	<i>Beta vulgaris</i>	
paszternák	<i>Pastinaca sativa</i>	
petrezselyem	<i>Petroselinum sativum</i>	
sárgarépa	<i>Daucus Carota</i>	
XXIV. tábla	mérges növények	
gyűszűvirág	<i>Digitalis purpurea</i>	
mák	<i>Papaver somniferum</i>	
foltos bürök	<i>Conium maculatum</i>	
kutyatej	<i>Euphorbia Cyperissias</i>	
fekete ebszőlő	<i>Solanum nigrum</i>	
maszlagos redőszírom	<i>Datura stramonium</i>	
dohány	<i>Nicotiana tabacum</i>	
XXV. tábla	vegyes növények	
katáng	<i>Cichorium Intybus</i>	
pohánka	<i>Polygonum Fagopirum</i>	
szagos ruta	<i>Ruta graveolens</i>	
izsóp	<i>Hyssopus officinalis</i>	
fehér mustár	<i>Sinapis alba</i>	
mezei mustár	<i>Sinapis arvensis</i>	
bükköny	<i>Vicia sativa</i>	
lóhere	<i>Trifolium pratense</i>	
lucerna	<i>Medicago sativa</i>	
XXVI. tábla	fű- és gabonafélék	

seprő cirok	<i>Sorghum vulgare</i>	
cickóró	<i>Achillea millefolium</i>	
cirok	<i>Holcus lanatus</i>	
zöld muhar	<i>Setaria viridis</i>	
fehér tippán	<i>Agrostis alba</i>	
csomós ebír	<i>Dactylis glomerata</i>	
ligeti perje	<i>Poa nemoralis</i>	
juhcsenkesz	<i>Festuca ovina</i>	
ecsetpázsit	<i>Alopecurus pratensis</i>	
mezei perje	<i>Poa pratensis</i>	
búza	<i>Triticum vulgare</i>	
zab	<i>Avena sativa</i>	
rozs	<i>Secale cereale</i>	
árpa	<i>Hordeum hexastichon</i>	
	<i>Hordeum distichum</i>	
XXVII. tábla	rostos növények	
kender	<i>Cannabis sativa</i>	
len	<i>Linum usitatissimum</i>	
pamutmag	<i>Gossypium herbaceum</i>	
komló	<i>Humulus lupulus</i>	
mályva	<i>Malva crispa</i>	
csalán	<i>Urtica dioica</i>	
ökörfarkkóró	<i>Verbascum thapsus</i>	
XXVIII. tábla	szaporító tábla a gyűjtemény növények részére	
XXIX. tábla	konyhakerti növények	
burgonya		
XXX. tábla	szőlő	
XXXI. tábla	gyümölcsfaiskola	
alma		
körte		
cseresznye		
meggy		
kajszibarack		
őszibarack		
dió		
szilva		
XXXII. tábla	díszfaiskola	

Az Angol utcai központi iskolai növénykert, 1912. ([Varga] 1912)

										Az 1913. év őszei szállításított növények kimutatása :						
Sorszám	A növény neve	Előállítás évek	d a r a b				Dunah- összesen	Érték összesen	kor. f.	Sorszám	A növény neve	d a r a b				
			Elemi iskolák	Polgári iskolák	Felsőbb je- nyitkeifék	Fővárosi és városi iskola						Elemi iskolák	Polgári iskolák	Felsőbb je- nyitkeifék	Fővárosi iskolák	Össze- szen
1	Árvácska	10	1518	698	40	20	2277	2277 70	1	Bazsalikum	905	308	20	10	1310	
2	Boglárka	02	950	490	20	10	1380	27 60	2	Begonia Rex	2	228	12	6	248	
3	Csomósebit	01	3320	1520	80	40	4960	49 60	3	Czékla	249	114	6	3	372	
4	Digitalis	10	625	310	20	10	965	96 50	4	Édes kömény	1245	570	30	10	1860	
5	Ecsetfű	01	2360	1240	40	40	3680	36 80	5	Évelő-őszirozsa	2075	950	50	25	3100	
6	Édeskömény	10	191	101	03	03	298	29 80	6	Fekete ebszőlő	415	190	10	5	620	
7	Festőcsüilleng	10	—	37	2	1	40	4 —	7	Fekete üröm	2075	950	50	25	3100	
8	Gyöngyvirág	10	710	350	20	10	1090	109 —	8	Fehér üröm	2075	950	50	25	3100	
9	Gerebcsin	02	430	190	20	10	650	13 —	9	Mécsvirág	3075	950	50	25	3100	
10	Hóvirág	30	15	—	—	—	10	3 —	10	Fodros mályva	830	38	20	10	898	
11	Harangláb	02	570	280	—	10	860	17 20	11	Gaillardia	—	580	30	15	625	
12	Ibolya	10	10	—	—	—	10	1 —	12	Györgyike	830	410	50	10	1270	
13	Iris germanica	05	710	540	40	10	1300	65 —	13	Gyujtoványfű	—	380	20	10	410	
14	Iris florentina	05	—	180	—	10	190	— 50	14	Izsóp	1245	570	30	15	1860	
15	Jácint	40	54	400	20	30	504	201 60	15	Katáng	1245	570	30	15	1860	
16	Juhcsenkesz	01	3320	1520	80	40	4960	49 60	16	Kender	83	38	2	1	124	
17	Kaszanyüg	02	140	72	4	2	218	4 36	17	Kertiparéj	—	380	20	10	410	
18	Leánykőrörcsin	05	684	332	20	10	1040	52 30	18	Kerti varjúháj	—	380	20	10	410	
19	Ligeti perje	01	960	1240	80	—	2280	22 80	19	Kukoricza	249	114	6	3	372	
20	Lóhere	02	350	180	10	5	545	10 90	20	Len	2075	950	50	25	3100	
21	Luczerna	02	350	180	10	5	545	10 90	21	Ligetszépe	1245	570	30	15	1860	
22	Mécsvirág	05	305	145	10	5	465	23 25	22	Margaretta	830	380	20	10	1240	
23	Mocsári gólyahír	10	1205	570	40	20	1835	183 50	23	Maszlagos redő- szírom	1245	571	30	15	1360	
24	Nefelejts	05	830	350	20	10	1210	60 50	24	Nagyvarjúháj	—	380	20	10	410	
25	Orvosi kankalin	10	775	180	20	10	1085	108 50	25	Retek	830	380	20	10	1240	
26	Orvosi atraczel	02	475	200	10	5	690	13 80	26	Rézvirág	830	380	20	10	1240	
27	Orvosi széklő	10	1780	780	40	20	2620	26 20	27	Ricinusz	83	38	2	1	124	
28	Orvosi zsálya	02	620	180	10	—	810	16 20	28	Ruta	415	190	10	5	620	
29	Páztortáska	01	1660	700	40	20	2420	24 20	29	Őszirozsa	830	380	20	10	1240	
30	Prímula	40	—	65	10	—	75	30 —	30	Paszternák	1540	760	40	20	2360	
31	Puhító perje	01	3320	—	80	40	3440	34 40	31	Páztortáska	3020	1520	80	40	4660	
32	Sóska	10	140	72	4	2	218	21 80	32	Petrezselyem	2075	950	50	25	3100	
33	Szamóca	05	625	310	20	10	965	48 25	33	Sárgarépa	2075	950	50	25	3100	
34	Százszorszép	05	830	350	20	10	1210	60 50	34	Sepróczirok	1245	570	30	15	1860	
35	Tradeskancia	20	4	—	—	—	4	— 80	35	Szamóca inda	2490	1140	60	30	3720	
36	Tavaszi hérics	20	796	290	20	10	1116	222 60	36	Szegfű	—	760	40	20	820	
37	Tulipán (bejuttatott)	40	4	340	20	30	394	157 60	37	Vadrepce	1585	760	40	20	2405	
38	Tulipán (szabadf.)	15	—	150	5	5	160	24 —	38	Vanília	—	1140	60	30	1230	
39	Zamatos turbolya	02	1660	740	40	20	2460	49 20	39	Verbéna	—	380	20	10	410	
40	Vegyes évelő növ.	02	200	—	—	—	200	4 09	40	Vérehullófecskefű	415	190	10	5	620	
41	Cserpep növény	50	14	—	—	—	14	07 —	41	Vegyes növény	4821	162	—	—	4983	
42	Réti perje	01	1800	1520	—	40	3360	33 00								
Összesen ..			34269	16813	918	523	52523	2192 60		Összesen ..	43247	22242	1178	589	67256	

A központi iskolai növénykert 1913 őszei iskolákba szállításított növényeinek kimutatása.

(Forrás: A Kert 1915/11, p. 332.)

A saját kerttel nem rendelkező iskolákat a főváros vezetése a vágott növények mellett igyekezett ablakokba ültetett növényekkel is gazdagítani, amelyek növekedését, fejlődését a tanulók így ugyanolyan módon nyomon tudták követni, mintha a kertben lettek volna, a

virágoknak továbbá esztétikai értéke is volt.¹¹ A kifejezetten ablakokba kerülő növényeket kezdetben három olyan iskolában termesztették, amelynek saját kertje volt: az Egressy úti, a Rómaifürdő telepi iskolában,¹² valamint az Angol utcai iskolában.¹³ Ez utóbbi – amely ezek közül a legtovább fennálló telep volt – közvetlenül kapcsolódott a központi iskolai növénykerthez.

*Az első világháború alatt az élelmezési problémák megoldása érdekében 1917-ben miniszteri rendeletet hoztak annak érdekében, hogy a tanulók minden szabad területen, iskolaudvaron konyhakerti növények termesztésével foglalkozzanak.*¹⁴ Ezt megelőzően a fővárosi polgári iskolák és néhány elemi iskola már 1915-ben bekapcsolódott a termelési munkába, és a főváros több pontján, így korábbi játszótéren vagy nagyobb iskolaudvarokon is ültetett növényeket. Az iskolai haszonkertek a világháború idején tehát általánosan elterjedtek, és – noha csak másodsorban oktatási-nevelési céllal – tömegesen megvalósult a korabeli reformpedagógiai irányzatok egyik ágazatának törekvése, a munkaiskola létrehozása. Mindezekhez a magvakat és palántákat a központi iskolai növénykert szolgáltatta a fővárosban.

A zuglói központi iskolai növénykert tehát mindenekelőtt termesztési célokat szolgált, a tervszerűen termesztett növényeket pedig többféleképpen hasznosították a budapesti iskolák. Egyrészt az iskolai növénytanoktatásnak (természetrajz) szolgáltatott szemléltető anyagot, másrészt pedig modelleket adott a rajztanításhoz. Jelentős abból a szempontból, hogy nagy szerepet játszott abban, hogy a nagyvárosi körülmények között nevelkedő gyermekek is megfelelő szemléltető eszközök segítségével tegyenek szert növénytani, botanikai ismeretekre. Mindemellett látogatható is volt, több iskola a helyszínen is ismerkedett a kertészeti ismeretekkel.

Az iskolaépületek virágdíszítéseit is a központi iskolai növénykertből látták el. Az iskolai növénykert feladata volt továbbá az is, hogy az iskolai kerteket ellássa növényanyaggal és a szabad játszótéret rendezze. Az első világháború alatt mindemellett legfontosabb küldetése az volt, hogy magvakat és palántákat szolgáltatott az iskolák gazdasági kertjei részére, amelyekkel számos fővárosi, szegény család élelmezéséhez hozzájárultak.

¹¹ [SCHILBERSZKY] 1907, p. 532.

¹² ILLYEFALVI [1935], p. 75.

¹³ JÁKI 1989, p. 44.

¹⁴ KÖZTELEK 1917/8, p. 283.

Felhasznált irodalom:

- A Kert 1915/11 Anon. (1904): Fővárosi ügyek. *Budapesti Hírlap*, 24 (267) 9.
- BUDAPESTI HÍRLAP 1904/267 Anon. (1904): Fővárosi ügyek. *Budapesti Hírlap*, 24 (267) 9.
- HAVAS 1996 HAVAS Péter (szerk.) (1996): *A környezeti nevelés gyökerei Magyarországon: adalékok "Az ember és környezete" - témakör oktatásának hazai múltjából, XVIII-XX. század.* Budapest: InfoGroup. 158 p.
- ILLYEFALVI [1935] ILLYEFALVI I. Lajos [1935]: *A közoktatásügy Budapesten az első világháborút megelőző években.* Budapest: Szfv. Háziny. 96 p.
- ¹ JÁKI 1989 JÁKI László összeáll. (1989): *Korszerűsítési törekvések a századforduló iskolaépítésében.* (A magyar neveléstörténet forrásai II.) Budapest.
- KÖZTELEK 1917/8 *Köztelek*, 27 (1917) (8)
- MAGYAR PEDAGÓGIA 1902 Magyar Paedagogiai Társaság. X-ik nagygyűlés 192. január hó 25-én. *Magyar Pedagógia* 11. (1902) 118-143.
- [SCHILBERSZKY] 1907 [SCHILBERSZKY Károly] (1907): Az iskola és a virágok. *A Kert*, 13 (17) 531-532.
- SCHMIDT 2003 SCHMIDT Gábor (szerk.) (2003): *Növények a kertépítészetben.* Budapest: Mezőgazda Kiadó. 525 p.
- [Varga] 1912 [Varga Márton] (1912): *A VII. kerületi Angol-utcai iskolai növénykert telepén az 1912. évben tenyésztett növények jegyzéke.* Budapest.